

Täysistunto

Keskiviikko 25.5.2022 klo 14.00—16.04

6. Lakialoite laiksi vammaisasiavaltuutetusta

Lakialoite LA 55/2021 vp Sebastian Tynkkynen ps ym.

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Avaan keskustelun. Edustaja Tynkkynen, esittelypuheenvuoro, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.39 **Sebastian Tynkkynen ps** (esittelypuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Viime vuoden lopulla paljastui, että hoivakodista tuli kehitysvammaiselle pojalle vuosikausien painajainen. Poikaa pahoinpideltiin ja sidottiin teipillä tuoliin ja kuormaliinoilla sänkyyn. Joitakin vuosia sitten selvitettiin kehitysvammaisten lasten kohtaamaa kurinpittoa hoitopaikoissa ja kouluissa. Selvisi, että sitomisen lisäksi tapahtuu huoneeseen lukitsemista ja kuritusväkivaltaa. Nämä ovat järkyttäviä esimerkkejä, jotka valitettavasti ovat vain jäävuoren huippu siitä, mitä vammaiset joutuvat arjessaan kohtaamaan.

Esitän tällä lakialoitteella, että Suomeen perustettaisiin vammaisasiavaltuutetun virka. Sillä parannettaisiin vammaisten oikeuksien valvontaa ja vahvistettaisiin vammaisten asemaa yhteiskunnassa, työtä tällä saralla nimittäin riittää vielä tehtävänä. Jos suomalaisilta kysyttäisiin, toimiiko Suomessa vammaisasiavaltuutettu, väitän, että moni vastaisi asian näin olevan. Totuus kuitenkin on, että sellaista ei Suomeen ole saatu vielä vuonna 2022. Vaikka kyselyn lopputulos olisikin edellä mainitun kaltainen, suomalaisia ei kuitenkaan voisi syyttää tietämättömyydestä. Syyttävä sormi tulisi pikemminkin kohdistaa poliitikkojen tekemättömyyteen. Syyt ovat nimittäin ilmeisiä, jotka ohjaavat ajattelemaan, että pakokohan meillä on vammaisasiavaltuutettu tästä maasta löytyä. Kyseessä on maailman ja Suomen suurin vähemmistö, joka on vuosien aikana kohdannut ja kohtaa yhä edelleen monenlaisia syrjintää ja kaltoinkohtelua. Olisi vähintään luonnollista olettaa, että suomalaisessa yhteiskunnassa pelkästään tähän kokonaisuuteen keskittyvä viranomaisorganisaatio olisi olemassa. Hyvät kansanedustajat, miksei näin siis vielä ole?

Monet varmasti tietävät, että Suomesta löytyy jo liuta erilaisia asiavaltuutettuja, esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutettu ja tasa-arvovaltuutettu. Tämänkin pohjalta moni varmasti olettaisi, että jos nämä löytyvät valtion palkkalistoilta, on sieltä löydyttävä myös vammaisasiavaltuutettu. Tarve ei kuitenkaan kulje käsi kädessä toteutuksen kanssa. Joskus toteutuksessa voi kestää turhauttavan pitkään. Tästä on osoituksena esimerkiksi se, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2022 vp

kauan odotettu vanhusasiainvaltuutetun virka tuli lopulta toteen vasta tämän vuoden alussa, kun Suomen historian ensimmäinen vanhusasiainvaltuutettu viimein pääsi aloittamaan työssään. Kun verrataan monien muiden vähemmistöjen näkyvyyttä vammaisten näkyvyyteen suomalaisessa yhteiskunnassa, vammaisasiainvaltuutetun puute nousee vielä räikeämmin esille. Vammaisten oikeuksien puolesta järjestettävät kulkueet, mielenosoitukset tai someilmiöt harvemmin liikuttavat suomalaisia samalla tapaa kuin joidenkin muiden vähemmistöjen kohdalla. Tämä ei tarkoita sitä, että muiden vähemmistöjen oikeuksien puolustaminen tai parantunut asema olisi huono asia, mutta se tarkoittaa kylläkin sitä, että jos suuret massat eivät ole huolissaan vammaisten asemasta, niin eikö juuri vammaisilla pitäisi olla silloin oma viranomaisen huolehtimassa heidän eduistaan ja pitämässä ääntä heidän kohtaamastaan syrjinnästä.

Arvoisa puhemies! Meidän täytyy Suomessa ymmärtää, että vammaisten oikeuksien toteutumista ei voida valvoa ikään kuin sivuroolissa. Käytännössä näin kuitenkin tällä hetkellä tapahtuu, sillä yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtäviin kuuluu vammaisten kohtaamaan syrjintään puuttuminen. Niihin kuuluu kuitenkin samaan aikaan toimiminen ihmiskaupparaporttoijana, naisiin kohdistuvan väkivallan raporttoijana, maasta poistamisen valvojana sekä ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien edistäjänä. Ei ole realistista odottaa, että Suomessa yli puolen miljoonan suuruisen vähemmistön asemaa pystyttäisiin kaiken tämän keskellä riittävästi parantamaan. Sen voi havaita myös konkreettisesti. Kaikista merkittävistä syrjintää kokeva ryhmä on vammaiset, mutta tästä huolimatta yhdenvertaisuusvaltuutetun tuoreessa kertomuksessa eduskunnalle keskityttiin ennen muuta ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien parantamiseen. Tämä on se tavoite, joka vammaistenkin kohdalla pitäisi Suomessa nykyistä selkeämmin näkyä: vammaisten aseman ja oikeuksien parantaminen. YK:n vammaisyleissopimus on Suomessakin voimassa oleva asiakirja, joka tätä tavoitetta on tukemassa. Pelkällä sopimuksen allekirjoittamisella emme kuitenkaan tule ratkaisseeksi puutteita, vaan tarvitaan jatkuvaa työtä.

Lähes kaikki varmasti ajattelevat, että vammaisten oikeuksien parempi toteutuminen on ilman muuta kannatettava asia. Tämän tavoitteen puolesta aktiivisesti toimivia löytyykin sitten huomattavasti pienempi joukko. Usein täällä eduskunnassakin lasketaan sen varaan, että joku muu tästä kokonaisuudesta kiinnostunut ja tietävä tekee kyllä tarvittavat asiat tai huomiot ja puuttuu siihen, jos epäkohtia havaitaan. Emme voi olettaa, että se joku muu on tätä työtä tekemässä, jos emme ole edes valmiita perustamaan sitä toimistoa, joka voisi olla juuri se tarvittava ”joku muu”.

Vammaisasiainvaltuutetulla olisi riittävä tieto ja riittävät resurssit, joita muilla viranomaisilla saati kansanedustajalla ei ole. Vammaiset ovat valtavan suuri ja monipuolinen vähemmistö, jonka tarpeiden huomioiminen vaatii vankkaa ammattitaitoa ja ajankäyttöä. Kuten yksittäiset sopimuksetkaan, ei myöskään yksi viranomaisen olisi mikään ihmeratkaisu. Se ei voi ratkaista ongelmia, jotka vaativat muutosta koko yhteiskunnassa, mutta se voi olla se tekijä, joka on tätä muutosta vauhdittamassa ja aikaansaamassa. Esimerkiksi kansalaisten ymmärrys vammaisia koskevista asioista paranee sitä kautta, että niistä viestitään nykyistä aktiivisemmin. Monet ennakkoluulot karisevat sillä sekunnilla, kun tietoisuus asioista kasvaa. Tämä olisikin yksi tehtävä, jota vammaisasiainvaltuutetulle lakialoitteessani esitän. Muut tehtävät sisältäisivät muiden muassa oikeuksien toteutumisen ja lainsäädännön vaikutusten seuranta, aloitteiden tekemistä, asiantuntijalausuntojen antamista, raporttien julkaisemista ja yhteistyön edistämistä eri toimijoiden välillä. Monta tehtävää, mutta kaikki tarpeellisia, ja siksi meillä pitäisi olla niiden hoitamiseen keskittyvä viranomaisen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2022 vp

Arvoisa puhemies! Vammaisten parempi asema ja oikeuksien parempi valvonta ei olisi keneltäkään pois. Ei edes muilta vammaistoimijoilta, sillä vammaisasiavaltuutetun ja näiden toiminta olisi toisiaan tukevaa. Tämä ei jäisi sanahelinäksi, kun se olisi kirjattu lakisäätteiseksi tehtäväksi, aivan kuten lapsiasiavaltuutetun kohdallakin on tehty. Niille, jotka väittävät, että se on pois valtion kassasta, suosittelen katsomaan valtion budjettia tarkemmalla silmällä. Vuoden 2022 talousarvioesityksessä esimerkiksi vanhusiasiavaltuutetun toimintaan on varattu 500 000 euroa. Jos suuruusluokaltaan tämän kokoista summaa emme kykene jostain muualta säästämään ja osoittamaan vammaisasiavaltuutetulle, niin vika on silloin niissä, jotka säästöjä etsivät.

Pelkästään tämän vaalikauden aikana vireille on laitettu kansalaisaloite sekä eduskunnassa toimenpidealoite ja nyt myös tämä lakialoite, jossa vammaisasiavaltuutetun virkaa esitetään perustettavaksi. Uskon, että tahtotila tässä on puoluerajat ylittävää, ja toivon, että se näkyy myös konkreettisesti. Haluan oman aloitteeni osalta kiittää niitä kaikkia, jotka ovat allekirjoittaneet tämän.

Lopuksi haluaisin vielä todeta sen, että puoli miljoonaa ihmistä Suomessa on valtavan kokoinen määrä ihmisiä, ja niin kuin tuossa edellä mainitsin, niin ne haasteet ovat hyvin moninaisia. Moni, jolla ei lähipiirissään ole vammaista ihmistä, ei välttämättä ymmärrä, kuinka kokonaisvaltaisesti se voi vaikuttaa arkeen. Käytännössä usein tilanne on se, että moni vanhempi, jolla on vammainen lapsi, jotta saa sille lapselleen oikeuksia, jotka pitäisi olla turvattuna, niistä joutuu käytännössä tappelemaan. Joutuu semmoisen jatkuvaan rumbaan, uudelleen ja uudelleen vaatimaan edes sitä minimiä, mikä tässä yhteiskunnassa pitäisi olla taattu jokaiselle ihmiselle myöskin lain osalta. Tähän me tarvitaan lisää apua. Me tarvitaan ennen kaikkea sitä, että vammaisuuteen liittyvät haasteet ja muut saadaan nostettua isosti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päästään eteenpäin tässäkin asiassa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Kiviranta, olkaa hyvä.

15.48 **Esko Kiviranta kesk:** Arvoisa puhemies! Vammaisten asema yhteiskunnassa on monilta osin edelleen liian heikko, vaikkakin määrätietoista työtä tilanteen korjaamiseksi on tehty ja tehdään jatkuvasti. Vammaisasiavaltuutetun viran perustaminen olisi yksi askel siihen suuntaan, että vammaisten asemaa saataisiin parannetuksi. Se olisi virka parhaimmasta päästä. Vammaisasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää vammaisten oikeuksien parempaa toteutumista sekä edistää vammaisten asemaa ja seurata siihen liittyviä asioita yhteiskunnassa. Vammaisasiavaltuutetun viran perustaminen olisi konkreettinen teko vammaisten aseman parantamiseksi. Yhdenvertaisuus on tärkeä tavoite.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Rantanen, olkaa hyvä.

15.49 **Mari Rantanen ps:** Arvoisa puhemies! Kiitän edustaja Tynkkystä tästä erinomaisesta aloitteesta, jota en itse asiassa itsekään ole allekirjoittanut johtuen siitä, että se on mennyt postitulvassa ohi. Mutta kannatan kyllä lämpimästi tätä aloitetta ja juuri niillä perusteilla, mitä edustaja Tynkkynen tässä kertoi.

On täysin totta, että meillä on erilaisia valtuutettuja, mutta niin kuin Tynkkynen puheessaan kuvasi, valitettavasti nämä vammaisasiat jäävät tässä kohtaa kovin, kovin ohuelle. Ja jos sitten rahasta puhutaan, niin itse olisin erinomaisen valmis siihen, että meillä yhdistet-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2022 vp

täisiin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen virat yhdeksi ja perustettaisiin sitten vammaisasiavaltuutettu siihen tilalle.

Nythin meillä Suomessa, kuten tässä kuvattiin, on eri lailla vammaisia ihmisiä noin puoli miljoonaa, mutta siellä on hyvin erityyppisesti vammaisia, ja erityisen huolissani olen vaikeimmin vammaisten asemasta tällä hetkellä Suomessa. Meillä on esimerkiksi se tilanne, että vammaisten asumispalveluissa ja hoivassa ei ole minkäänkokoista hoitajamitoitusta. Siellä puhutaan niin, että tulee tarjota riittävä huolenpito yksilöllisen tarpeen mukaan, mutta näinhän se ei mene. Olen itse 26-vuotiaan vaikeavammaisen tyttären äiti ja katsonut tätä tilannetta nyt sen 26 vuoden ajan, ja tilanne ei ole kyllä muuttumassa parempaan suuntaan. Tilanteessa, jossa meillä on kunnissa rahavajeita ja meillä on hoitajapula, voitte vain kuvitella, että jos ei mihinkään ole kirjattu sitä, kuinka monta hoitajaa tarvitaan, niin hoitajien määrässä mennään minimillä. Ja tämä tarkoittaa sitä, että meillä on nyt useampia vaikeastikin vammaisten yksiköitä, joissa on 15—20 asukasta, ja siellä on yöllä yksi hoitaja. Oma lapseni vammautui tammikuussa vakavasti tällaisessa yksikössä yövuoron yhden hoitajan aikana, jolloin hän sai vakavat vammat putoamisestansa. Siltä osin tiedän, mistä puhutaan silloin, kun puhutaan siitä, että meillä ei kiinnitetä näihin asioihin riittävästi huomiota.

Toinen asia, mikä meillä on tosiasia tässä maassa ja mihin itse asiassa oikeusasiamies on joitakin vuosia sitten kiinnittänyt huomiota, on hoidon rajaaminen vaikeimmin vammaisilta, ja tämä on tullut erityisesti nyt koronan aikana esiin: kun saa koronan ja tulee hankalia hengitysoireita, niin vaikeavammaisilta evätään esimerkiksi tehohoito, ei anneta tehohoitopaikkoja. Mielestäni tämänkaltainen yhteiskunta, jossa me kaikkein heikoimpiamme kohdellaan näin, on kyllä sellainen, mitä en haluaisi nähdä, vaan haluaisin nähdä, että tämä yhteiskunta todellisuudessa pitäisi kiinni ja huolehtisi nimenomaan heikommassa asemassa olevista.

Tässä edustaja Tynkkynen kuvasi hyvin YK:n vammaissopimusta. Se, että se on ratifioitu, ei kyllä vielä valitettavasti tee kesää maallemme, vaan siinä sopimuksessa edellytetyt asiat tulisi nimenomaan implementoida meidän omaan lainsäädäntöön. Ja jos otan sieltä vaikkapa yhden epäkohdan nyt esiin, niin se on esimerkiksi se, että sopimuksessa todetaan, että vammaisella ihmisellä on oikeus asua missä haluaa ja kenen kanssa haluaa. No, toteutuuko tämä Suomessa? Ei toteudu. Se menee niin, että kun vammaisen henkilö haluaa muuttaa omillensa tai perhe päättyy siihen, että vammaisen henkilö muuttaa omillensa, niin heille tarjotaan joku paikka. Eivät he itse voi valita, missä he haluaisivat asua, vaan se on se paikka, mistä tila tulee, ja se on sitten se. Ja sitten, jos et huoli sitä, joudut jonon perälle.

Kyllä sanoisin, että ihan pelkällä valtuutetulla me emme näitä asioita korjaa. Me korjaamme niitä ihan ensimmäisenä sillä, että lainsäätäjän mahdollinen asennevamma poistuu ja me teemme sellaista lainsäädäntöä, joka tosiasiallisesti huolehtii näitten kaikkein heikommassa asemassa olevien tilasta, ja siltä osin meillä olisi tekemistä. Palaan kyllä siihen, että vaikka meillä on paljon nyt puhuttu esimerkiksi hoitajamitoituksesta vanhuspalveluihin, niin kyllä ne täytyy saada tällekin puolelle tavalla tai toisella huolehdittua niin, että täällä ei hyväksytä sitä, että meillä kehitysvammaapuolella voi olla hoitajia tarpeen mukaan ja se tarve katsotaan laskennallisesti miten sattuu.

Kannatan erinomaisen lämpimästi tätä lakialoitetta. Mutta toivoisin, että tämä sali kiinnittäisi huomiota meidän vammaispalvelulakiin. Ja nyt kun vammaispalvelulakia ja kehitysvammalakia ollaan yhdistämässä ja itse asiassa ymmärtääkseni ollaan laventamassa näi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2022 vp

den lakien tuottamia, tarjoamia ja turvaamia palveluita kaikkiin toimintarajoitteisiin, niin tässä voi käydä lopulta niin, että me jopa heikennämme esimerkiksi kehitysvammaisten asemaa, mitä ei tule kyllä tässä maassa yhtään enempää enää tehdä. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.